

BUITEN

27^E JAARGANG N^O. 44

ZATERDAG 4 NOVEMBER 1933

Schmadel. 56.

HERFST

STIL IN ZONNIG GOUDEN PRACHT
LIGT 'T BEUKENBOSCH EN WACHT,
TOT DE NAJAARSSTORMEN KOMEN,

KIL DE REGENVLAGEN JAGEN.
HEEFT DE VORST ZIJN BLAD ONTNOMEN,
WACHT 'T WEER OP LENTEDAGEN.

v. H.-E.

<i>Redactie: Mr. P. J. A. BOOT</i>	INHOUD
HERFST (GEDICHT), DOOR V. H. E.	BLZ. 523
DE VROUW IN HET MIDDELEEUWSCHE ITALIË, DOOR KAZIMIERZ CHLEDOWSKI (2)	BLZ. 524—525
DE SCHOONHEID VAN DEN ACHTERHOEK (GEÏLL.), DOOR JAC. GAZENBEEK (V)	BLZ. 525. 532—534
DRIE TORENS VAN AXEL MUNTHE (GEÏLL.) BARBARONA, DAMEGUTA, LA GUARDIA, DOOR GEOFFREY BRET HARTE	BLZ. 526—528
OVER VRUCHTBOOMEN IN DEN SIERTUIN (GEÏLL.), KERSEN, MORELLEN, PRUIMEN EN ABRIKOZEN, DOOR P. J. SCHENK	BLZ. 528—530
DE KLEINE PLEVIER (GEÏLL.), NIEUWE AANWINST VAN DEN ZELDZAMEN BROEDVOGEL BIJ AMSTER- DAM, DOOR JOS. RUTING	BLZ. 530—531
AQUILEGIA'S (GEÏLL.), DOOR G. KROMDIJK	BLZ. 531—533

*Men gelieve alle stukken voor Redactie en Administratie bestemd te zenden naar Rokin 74—76, Amsterdam. Bijdragen dienen vergezeld te gaan van postzegels voor eventuele terugzending.
Overneming van den inhoud, ook bij gedeelten, verboden.*

DE VROUW IN HET MIDDELEEUWSCHE ITALIË

2) DOOR KAZIMIERZ CHLEDOWSKI

IN de Middeleeuwsche begrippen, met hun streng afgescheiden maatschappelijke klassen, speelde de kleedij een zeer belangrijke rol. Op het uiterlijk werd zeer gelet. De vrouwen der beau-monde vertoonden zich nooit alleen op straat, maar vóór hen en achter hen schreed een lakei en aan hun zijde een cameriera of ancilla.

Het spreekt van zelf, dat de kameniers niet zulke lange gewaden mochten dragen als hun meesteressen en de gebruiken schreven voor, dat bij vrouwen van lageren stand de rokken niet tot aan den grond mochten reiken. Maar ook de voorname dames mochten de perken niet te buiten gaan en in Modena bijv. was op het raadhuisplein in steen de maat gegrift, hoe lang de slepen mochten zijn.

Sleepjaponnen, vervaardigd in de voorgeschreven lengte, mocht men in Siena slechts 's winters op straat dragen en daarbij moesten de dames ze opnemen met een band of ze op den arm dragen. Des zomers, en wel van 1 Juni tot 15 September, was het den vrouwen verboden zich met slepen te vertoonen.

Er wordt verhaald, hoe de kardinaal en legaat Latinus, een Dominicaan, voor Lombardije, Toscane en Romagna de verordening uitvaardigde, dat vrouwen, die slepen droegen van anderhalf el, ze belangrijk moesten inkorten. De kardinaal bedreigde ongehoorzame dames met weigering der absolutie. Voorts gelastte hij allen jonkvrouwen het gelaat met sluiers te bedekken. Doch ook dit voorschrift was gemakkelijk te ontduiken, de coquettes droegen dunne voiles van batist en zijde, en schenen — volgens de meening van een Franciscaner kroniekschrijver — tienmaal schooner en verleidelijker dan tevoren.

De steden verboden het décolleté op straat, terwijl het aangezicht in vele gevallen niet gesluierd mocht worden. Het voorschrift van de kerk was logischer, want de liefde „gaat door de oogen naar het hart”. De mannen van toen schijnen echter een praktischen blik te hebben gehad; zij oordeelden, dat door den vrouwen te verbieden, het gelaat met donkere sluiers te verbergen, men de geheime samenkomsten zou bemoeilijken.

Een donker getinte mantel, die de lichaamsvormen verhulde, was het symbool van zedigheid, deugd, vandaar dat de schilders de Madonna en de Heiligen altijd afbeeldden in een lang, gedrapeerd kleed. Daarentegen mochten de vrouwen di cattiva fama niet in een dergelijke kleedij op straat verschijnen, zij waren gehouden, zich te kleeden op een wijze, die hun „maatschappelijke positie” typeerde. De autoriteiten

maakten met deze juffertjes korte metten, bepaalde straten werden hun als woonplaats aangewezen en de snit van hun kleeding, ja zelfs de kleur der stof, was vastgesteld. Zij hadden steeds een voorliefde voor wit, de kleur der onschuld, maar zij waren gehouden, zich uitsluitend in het geel te kleeden en op het hoofd een gele kaproen, of een soort zotskap met een belletje te dragen, zoodat men hen reeds van verre van de eerzame maagden kon onderscheiden.

De voorschriften, dat het kleed tot aan den hals moest reiken, werden blijkbaar niet altijd nageleefd, want Forese geeft in het Purgatorio aan Dante den troost, dat voortaan de Florentijnschen zich in dit opzicht zediger zullen betoonen. „Geliefde broeder, — zegt hij — hebt gij dit ooit gezien bij de vrouwen der barbaren, ja zelfs bij de Saraceenschen, dat zij door bedreiging met straf gedwongen moesten worden, hun schoon te verbergen? Indien deze schaamtelozen wisten, welke pijnen hun in de hel te wachten stonden, zouden zij reeds thans hun monden openen om smartkreten te slaken”.

Het allermeest ergerden zich de moralisten in de XIVe en XVe eeuw aan den overdreven hoofdtooi van de vrouwen. „Een groot hoofd schijnen zij een kenmerk van schoonheid te vinden”. De Heilige Bernardino klaagde er over, dat de Sieneesche vrouwen hoofden hadden als reusachtige kogels of als de toren van het raadhuis: de Mangia. Daar niet alle vrouwen een pruik konden bekostigen, die vrij duur was, bezigden de burgeressen voor hun kapsel gewoonlijk wol en haar van dieren, ja zelfs paardehaar, zijde en staarten van buffels uit de Maremmen.

Dit waren de voornaamste bestanddeelen van de „brandstapels der ijdelheid”, door Savonarola en San Bernardino opgericht.

Op hun kunstige frisure, of op hun gladgekamde haren, droegen de vrouwen guirlandes van zilveren of gouden filigraan, gelijkende op pauwenveren en kantwerk, banden die tot aan den grond reikten, of kronen, bezet met edelgesteenten, paarden en email. Zij waren gekapt op de meest uiteenlopende wijze, het haar los hangend op de schouders, in een wrong op het hoofd, of gevlochten en met witte of gele zijde doorschoten. Om den hals hadden zij kostbare kettingen, hun taille vatten zij in gordels met gouden versierselen; heel hun bezit droegen zij aan het lichaam.

De Sieneesche goudsmiden onderscheidden zich door hun meesterstukken, die zelfs in Frankrijk en Engeland aftrek vonden.

Veel fluweel en brocaat werd geïmporteerd uit den Levant en Sicilië, maar ook de Italiaansche fabrieken begonnen naam te maken met hun zijden stoffen, met weefpatronen van bloemen, takken, dieren, boomen en vruchten. Op sommige waren letters aangebracht, die een bijzondere beteekenis hadden, of geheele opschriften, meestal deviezen.

De snit der gewaden was een zaak van groot gewicht, men kleedde zich alla francesca, alle spagnuola, alla lombarda, alle veneta, ja zelfs de coupes dalmatine, schiavone, saracene waren in zwang.

Het fraaist en naar de nieuwste mode waren in het deftige Siena de courtesanes gekleed; er waren dames genoeg, die heimelijk de modellen leenden van de cortegiane en door hun kleermakers daarnaar hun costumes lieten maken. Het wekte vaak aanstoot, dat deftige matrones hun dochters costumes lieten passen, die behoorden aan vrouwen welke langs de straten met belletjes liepen.

De bovenmatig breede kragen en al te lange mouwen gaven den wetgevers der stad ook heel wat hoofdbrekens. De voorschriften te Siena luidden, dat de kraag geen grooter omtrek mocht hebben dan een en drie kwart el en de mouwen mochten niet over den grond slapen.

De vrouwen, die niet konden wedijveren met de deftige dames, zochten hun troost in denunciaties. Uit de bus in het raadhuis, bestemd om er anonieme brieven in te werpen, haalde men telkens brieven welke de beschuldigingen bevatten, dat deze of gene elegante dame de voorschriften had overschreden.

Ziehier een van deze brieven, aan de Signoria geschreven en gevonden in de bus op 21 November 1475:
„Gij zoudt goed doen, indien gij de wetten leerdet eerbiedigen”.

„Op Vrijdag, den dag der Madonna, in de maand September, droeg de dochter van Christofano Turamini, de verloofde van den zoon van Nino, meer kostbaarheden, dan de voorschriften toelaten.

„Heel veel burgers hebben haar gezien, onder anderen Giovanni di Simone, Ser Galgano Del Fondo, Ser Galgano di Petruccio, Pietro di Nanni di Bindo en Lodovico di Maestro Pietro”.

Een anderen keer had vrouwe Landi gezondigd, door op straat een zeer kostbare japon te dragen. De echtgenoot, die ter verantwoording was geroepen, verklaarde, dat zijn vrouw wel het zijden kleed gedragen, als dat den aanbrenger beschreven, maar dat het niet nieuw was en reeds gedragen, daarenboven minder gekost had, dan menig eenvoudig costuum.

Tijdens bijzondere feestelijkheden, wanneer de Signoria den rijkdom van haar patriciërs ten toon wilde spreiden, vooral voor vreemde gasten, werd dispensatie verleend. Zoo mochten bijv. den 26en Februari 1452, tijdens de bruiloft van Frederik III met Leonora van Arragon, de Sieneesche dames zich kleeden naar het hun behaagde.

De meeste aanleiding om de voorschriften in al hun strengheid toe te passen, gaven de verlovingsfeesten en bruiloften, waarbij groote pracht en praal ten toon gespreid werden. De democratische regeering, die den ouden adel haatte, oefende dan een extra scherpe contrôle uit.

In vroeger tijden, in de XIIIe eeuw, hadden de verlovingsen, (la giura, la gaudia) in Siena, evenals in het oude Rome, plaats op het stadsplein, te midden van het volk. In de XVe eeuw geraakte deze gewoonte in onbruik, de plechtigheid vond toen plaats in de kerken, in de XVe eeuw in de woonhuizen.

De voorschriften beperkten het aantal gasten tot 50 en wel 25 uit de familie van den bruijom en evenveel uit de familie van de bruid. Vóór de plechtigheid moest men de regeering er van in kennis stellen en de gasten met name noemen.

De bruijom bood de bruid een kistje met geschenken aan, waarvan de waarde niet hooger mocht zijn dan drie honderd gouden florijnen. Deze cassettes, dikwijls ware kunstwerken, zooals die van Barilli, zijn thans nog bewaard in het raadhuis.

Na de huwelijksinzegening werd des avonds de bruid uit het ouderlijk huis gezegend naar de echtelijke woning, door een gevolg van zes ruiters of lakeien te voet. Zulk een bruidsstoet met de bruid te paard is voor ons afgebeeld door Ambrogio Lorenzetti in een fresco in het Palazzo publico. De bruid moest er schitterend uitzien met een rijke guirlande op het hoofd, blinkend van brocaat en met goud geborduurd fluweel.

De bruijom ontving zijn vrouw, omringd door bloedverwanten, vrienden en bureu; twee muzikanten verwelkomden haar gewoonlijk met muziek. Op het bruiloftsmaal werden buiten de familieleden hoogstens dertig mannen en dertig vrouwen genoodigd en men mocht slechts drie gerechten opdienen. De quantiteit moest hier het gebrek aan variatie goedmaken, want volgens de voorschriften werden voor een persoon drie pond berekend van ieder gerecht, dus tezamen negen pond voor den slanken ridder en voor de donna angelicata.

De bruiloftsfeesten duurden in de XVe eeuw soms wel twee weken, maar aan de Signoria moest het feestprogramma worden bekend gemaakt. Men danste binnenshuis, op het erf of in den tuin, vaak tot laat in den nacht. Andrea di messer Piero Tolomei had in 1414 geen aangifte gedaan van een feest, dat gehouden werd na het huwelijk van zijn dochter en daarenboven een overgebleven gerecht naar het huis van zijn zwager laten brengen, wat ook al verboden was.

Hij werd dus in het raadhuis aangeklaagd en deze Sieneesche patriciër, de aanzienlijkste van zijn tijd, moest een boete betalen, niettegenstaande de kok Antonio di Console da Cortona bij het rechtsdeding zijn heer warm verdedigde.

Dat de vrouwen het den denuncianten onder het volk gemakkelijk maakten, is buiten twijfel. Hun luxe wekte dikwijls terecht ergernis. (Wordt vervolgd)

Bericht van de administratie

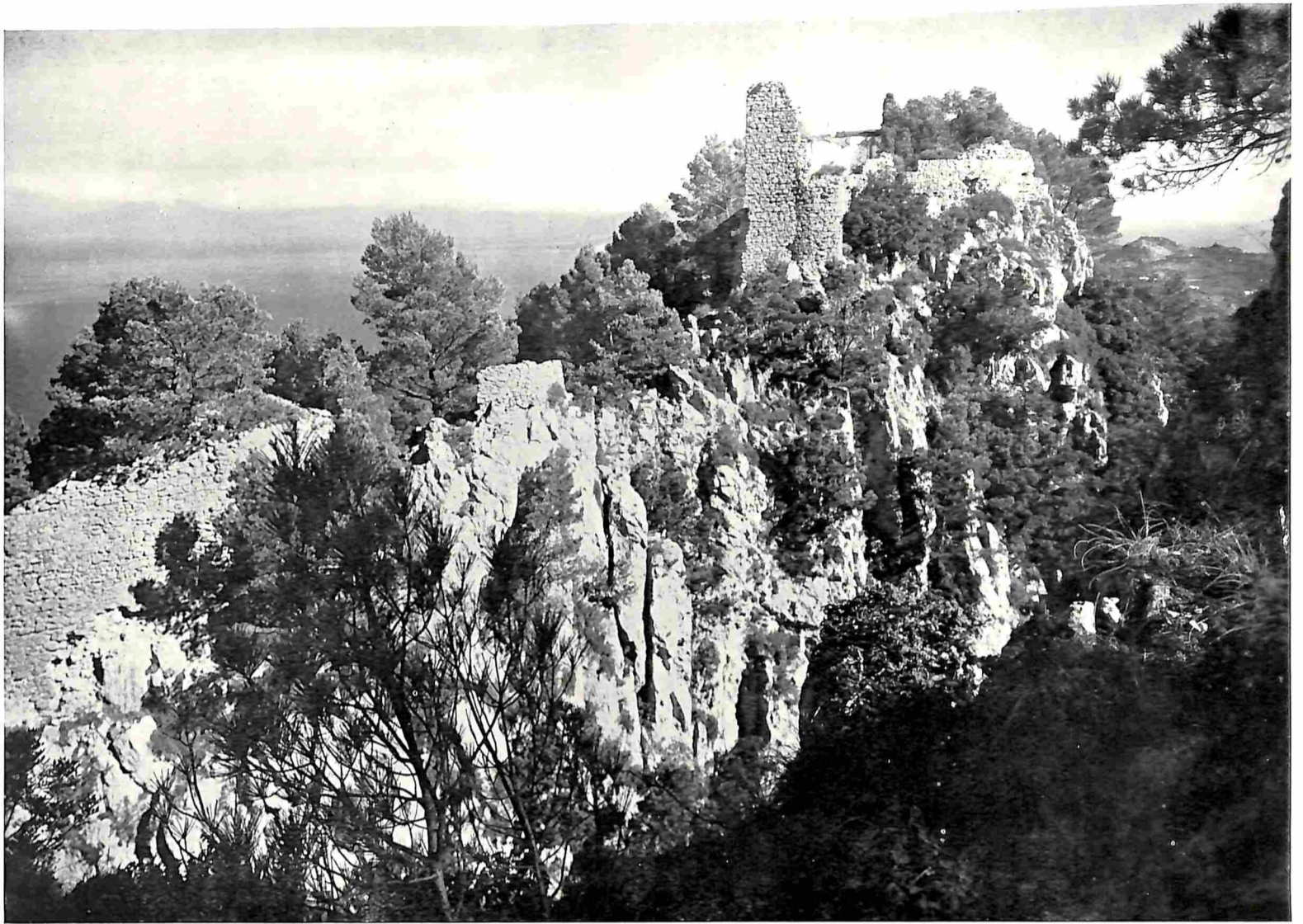
Het artikel „Drie Torens van Axel Munthe”, beginnend in dit eindigend in het volgend nummer, is het laatste betreffende de bezittingen op Capri van Dr. Munthe, den schrijver van „De Geschiedenis van San Michele”. In verband met de zéér vele aanvragen door niet-abonné's van de nrs. 20 en 21, waarin het artikel „Axel Munthe's San Michele”, en 27 en 28, met het artikel „Torre di Materita, de tegenwoordige woning van Axel Munthe”, geven wij hun, die alle zes nummers in hun bezit willen hebben in overweging deze spoedig te bestellen, daar van de hierboven genoemde vier nummers nog slechts weinige exemplaren voorradig zijn.

DE SCHOONHEID VAN DEN ACHTERHOEK

DOOR JAC. GAZENBEEK

ZIJN de Lochemsche en Barchemsche bergen met hun vergezichten en naaldhoutbegroeiing aantrekkelijk, even boeiend, hoewel een geheel ander aspect, zijn de lage landen rondom. ☞ Daar vinden we de oude loofhoutbosschen, de uitgestrekte parken, indrukwekkende lanen en vruchtbare weiden rondom de kasteelen, die dicht aan den Berkelstroom of aan de oude wegen verzezen en tot op dezen tijd wandelaar en toerist boeien met hun voorname schoonheid. ☞ Daar ook vinden we de fraaie Berkellandschappen: de zilveren stroom met zijn breede, rustige bochten, zijn vele typische bruggen en de bloem-besterde oeverlanden. ☞ Eerstens liggen daar de Cloese en de Heest te midden van dicht geboomde en fraaie waterpartijen. ☞ De Heest met zijn witte gevels en torentje, z'n slanke peppels en mooie tuinen, is meer een landhuis en wordt bewoond door Douarière van Heeckeren van de Heest. Het buiten heeft natuurlijk niet zulk een historie als de Cloese, die reeds in 1379 wordt vermeld. ☞ In de leenregisters van het graafschap Zutphen wordt aangegeven, dat de Cloese (oudtijds de Cluse of Reinerdinck) een hofhoorig goed was: hertog Karel van Gelre maakte anno 1535 van de Cluse een adellijke havezathe. Het geslacht ter Cluse was niet adellijk, maar hofhorig. ☞ Toen hertog Karel het goed opdroeg aan Derk van Keppel, stond deze daarvoor den Cannenburgh af. In den typischen stijl dier dagen staat het aldus beschreven: „Die Cloese met den camp lands daarvoor en den bongert daar achter gelegen wordt, bij Hertog Carel opgedragen aan Derk van Keppel, die daar tegen erkofte en gewisseld heeft een Huys en Hofstede met den meulen en anders te Vaessen, geheijten die Cannenborch, 28 Aprilis 1536.” ☞ Na de Keppels waren de Schimmelpennincks, en daarna de van Heeckerens bezitters van de Cloese. In 1866 werd het huis in zijn tegenwoordigen staat verbouwd. ☞ Vooral de Van Heeckerens waren in Lochems omstreken geduchte machthebbers en wanneer men in oude kronieken leest over de zeven Berkelneven, bedoelt men daarmede de leden van dit oude, illustre geslacht, die van hun sterke burchten uit den omtrek beheerschten. ☞ Het statige kasteel Ampsen, zeer voornaam gelegen in de oude bosschen en te bereiken door lanen welke majesteit u bevangt, is het stamslot der bekende van Nagell's, die reeds in 1539 met Joost van Nagell optreden als eigenaars. ☞ Vóór dien was het goed in handen van de Van Keppels en het eigenlijke geslacht Ampsen, welks heeren reeds voorkomen in 't begin der 12e eeuw. ☞ Eertijds bestond de bezitting uit twee goederen: Ouden en Nieuwen Ampsen. Ongeveer terzelfder tijd werden de twee kasteelen door brand verwoest en alleen Nieuwen Ampsen werd herbouwd in den staat, zooals wij het tegenwoordig kennen. Rustig ligt het daar met zijn 17de eeuwse architectuur, symmetrisch met zijn zijvleugels, 't geheel eenvoudig maar statig en stijlvol. ☞ De Van Nagells, oorspronkelijk komende uit Ravensberg (D.), hebben ongetwijfeld een voorname plaats ingenomen in de geschiedenis van land en gewest. Een der baronnen werd in 1788 door de Staten Generaal benoemd tot gezant bij het hof van Groot Brittannië en hij eindigde zijn loopbaan als Minister van Buitenlandsche zaken. Dit was Anne Willem Carel van Nagell, Heer van Ampsen, een vurig aanhanger van Oranje en op het bekende Weener Congres een der op den voorgrond tredende staatslieden. ☞ Het huis Ampsen is thans onbewoond, al bestaat er kans, dat het binnen afzienbaren tijd weer betrokken zal worden door een der leden van het aloude geslacht der Van Nagells. ☞ Van Lochem uit den weg naar Vorden inslaand, bezoeken we nog het oude roofnest „den Wildenborch”, dat vroeger den meer pacifistischen naam „de Borchvrede” droeg. ☞ De eerste melding van den Wildenborch in de geschiedenis der provincie komt voor in een verdrag van 1372, waarin nog andere adellijke Huizen genoemd worden o.a. Borculo, Hackfort, Keppel, Schulenborgh. Be-doeld stuk was dan medeonderteekend door Hendrik van Wisch, wiens zoon Sweder Rodebaert zijn verblijf toen had op „het huis en goed ter Wildenborch”. ☞ De heeren van Wisch schijnen nogal brutale ridders te zijn geweest, die, vertrouwend op de sterkte van hun burcht, strooptochten in de omgeving organiseerden.

(Slot op bladz. 533)

WAT EEN ROOD-GEBAARDE ZEEROOVER OVERLIET VAN DE STERKE VESTING, DIE ZIJN NAAM DRAAGT. DE RUINE VAN DEN BURCHT BARBAROSSA, DIE HET „SANCTUARIUM” DER VOGELS BEKROONT, MET HAAR PRACHTIG PANORAMA. LINKS DE ROOKENDE VESUVIUS EN DE GEHEELE GOLF VAN NAPELS

DRIE TORENS VAN AXEL MUNTHE

DOOR GEOFFREY BRET HARTE

NIEMAND, die het eiland Capri goed kent, zal er ook maar in het minst aan twijfelen, dat het verzamelen van oude Torens een speciale „hobby” of liefhebberij van Dr. Munthe is. Met uitzondering van San Michele behoren al zijne bezittingen tot deze rubriek. Er zal hier niet worden gesproken over den Toren van Materita, daar San Michele en Materita beide hier reeds vroeger afgebeeld en besproken werden. ☒ Evenals zijn voorgangers op Capri, de oude Romeinen, is Dr. Munthe van meening, dat men om ten volle de fantastische schoonheid van het eiland te genieten, er een aantal woonplaatsen moet bezitten, die ieder voor zich op een eigenaardige omgeving en individueele architectuur kunnen bogen. En er bestaat wel geen oord, dat daarvoor beter gelegenheid biedt dan Capri, waar haast iedere rots en vooruitstekende klip een panorama beheerscht, zóó verschillend van ieder der andere, alsof mijlen zee ze van elkaar scheidden. ☒ Welk een onderscheid is er niet tusschen het bouwvallige kasteel Barbarossa, dat een der hoogste rotstoppen kroont, het plateau van Dameguta boven de beroemde „Blauwe Grot” en de Torre della Guardia, die als een wachter staat aan een der rotsige uiteinden van het eiland! ☒ Het was niet enkel schoonheidszin, die hem ertoe leidde deze vervallen overblijfselen van vroegere grootheid aan te koop en, maar ook een hartstochtelijke belangstelling in historie en architectuur. Ieder dier plaatsen toch heeft een rol gespeeld in de geschiedenis onzer huidige beschaving en één ervan, Dameguta, kan zich evenals San Michele zelfs beroemen op nóg oudere traditie. Van de drie staat de oude burcht Barbarossa voor aan wat belangrijkheid betreft. Door Karthuizer monniken in 1379 gebouwd als schuilplaats tegen invallen van zeeroovers, is hij het meest typische voorbeeld van middeleeuwse verdedigingskunst op het eiland. Waarlijk, weinig middeleeuwse burchten kunnen uit een strategisch oogpunt

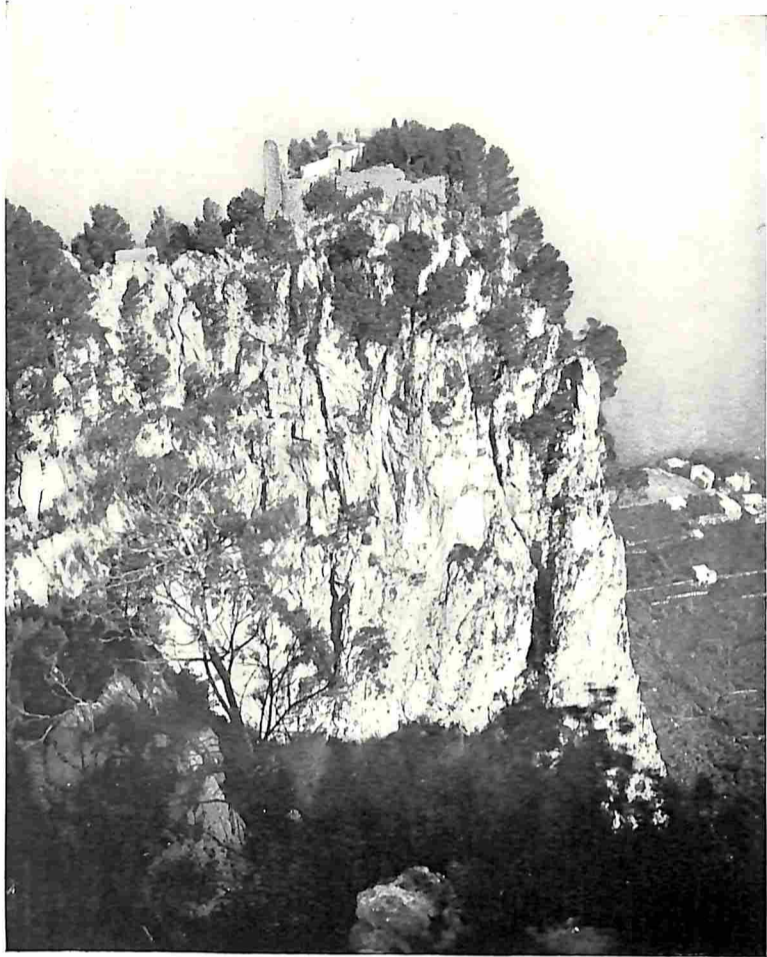
meer onneembaar zijn geweest: nergens kon de mensch met

grooter kans op succes de Natuur te hulp hebben geroepen ter bescherming tegen aanvallers. Aan drie zijden der scherpe rots punt waarop Barbarossa zich verheft, is een diepe afgrond en aan de vierde zijde was de eenig-mogelijke toegang, wél beschermd door gekanteelde muren, die zich langs de rotshelling voortzetten. ☒ Verwonderen we ons niet met recht, hoe het mogelijk is ge-

ARIADENVS BARBARVSSA CIRTHAE TVNIEI
O REX AC OTOMANICAE CI ASS" PRAEF

DE BEFAAMDE ZEEROOVER CHEIR-ED-DIN BARBAROSSA, ADMIRAAL DER TURKSCHER VLOOT TEN TIJDE VAN SULTAN SOLIMAN DEN GROOTE (Naar een gravure door Augustino Veneziano, 1535)

AAN DRIE ZIJDEN VAN DEN BURCHT BARBAROSSA GAAN DE ROTSEN STEIL OMLAAG

weest een zoo versterkten burcht op zulk een onmogelijke plaats te bouwen, nòg grooter is onze verbazing, dat een dergelijke schier onneembare veste werd veroverd en geplunderd. In tegenstelling met de meeste oude burchten draagt Torre Barbarossa niet den naam zijner stichters, doch den bijnaam van den grooten piraat, die hem in 1535 bestormde, innam en de inwoners als gijzelaars meevoerde. Gebouwd als vesting ter verdediging van Anacapri, bood zij ruimte genoeg niet slechts voor soldaten en artillerie, doch ook voor het grootste deel der bevolking van het kleine bergoord, die op het eerste gezicht van onbekende zeilen aan den horizon zich „en masse” naar de beschermende muren spoedde. De burcht had aan zoo-vele invallen van zeeroovers met succes weerstand geboden, dat men vol vertrouwen hetzelfde verwachtte, toen de vloot van Soliman den Grooten, Sultan van Turkije, hare verschijning in de Golf van Napels maakte. Maar de Anacapreezen hadden nog geen kennis gemaakt met den man aan wien de Sultan zijn groote overwinningen ter zee dankte. Als ooit een roode baard (Barbarossa) het teeken is geweest van een vurig temperament, dan was de bijnaam wèl-gekozen voor den aanvoerder der Turksche zeemacht. In ieder geval was het een vrees-aanjagende naam, want behalve een geweldig krijgsman was Barbarossa tevens een kenner der schoone sekse. Wat hem het beste beviel nadat hij een vijand overwonnen had, was een keur der vrouwelijke bevolking mede te voeren voor zijn harem. En daaruit zal aan zijn vorstelijken meester en invloedrijke vrienden zeker dikwijls een wèl-gekozen geschenk zijn gemaakt! Zijn eerste poging om het kleine, sterke fort in te nemen, mislukte. En naar verluidt werd de daarop volgende belegering van Napels met ongewone wreedheid doorgevoerd, tengevolge van de ergernis, die hij over de eerste mislukking gevoelde. Zeker is, dat hij kort daarna weer naar het eiland kwam en den burcht tot overgave dwong. De straf voor dapperen weerstand moet zeer zwaar zijn geweest, want bijna alle inwoners, die niet als gijzelaars werden meegevoerd, vluchtten om hun leven te redden, Anacapri zoo goed als ontvolkt achterlatend. Nadat hij de muren van het stadje totaal verwoest had en zooveel van den burcht als de tijd hem vergunde, verdween Barbarossa, om nooit terug te keeren. De geruïneerde overblijfselen van den burcht en zijn naam leggen nog getuigenis af van het bezoek van den grooten piraat. De burcht schijnt nooit herbouwd te zijn. Wat hij aan strategische waarde heeft verloren, is ten goede gekomen

aan zijn suggestieve schoonheid. De ligging en het uitzicht overtreffen zelfs die van het aan zijn voet gelegen San Michele. Meer dan één zijner andere bezittingen heeft Barbarossa een rol gespeeld in den strijd dien Dr. Munthe aanging terwille van de vogels op Capri, een strijd, die pas onlangs tot een glorieus einde is gekomen, nadat ongeveer een jaar geleden Mussolini het geheele eiland tot een „Sanctuario” verklaard heeft. Toen Axel Munthe bezig was San Michele op te bouwen, behoorde de geheele berg met de burchtruïne aan den slager, wiens winstgevend bedrijf v.n.l. bestond uit het vangen van kwartels in de daartoe opgestelde netten. Tevoren blindgemaakte wijfjes hielpen hem bij de vangst. De gevangen vogels werden dan levend in houten kooitjes naar het vasteland vervoerd, waar zij gretigen aftrek vonden. Dr. Munthe kon nagaan, dat er in één nacht tweeduizend dier doortrekkende vogels op den berg van Barbarossa gevangen werden! De lezers van „de Geschiedenis van San Michele” zullen zich herinneren, hoe het hem tenslotte gelukte, om berg en ruïne voor veel meer dan de eigenlijke waarde te koopen en ze tot „rifugium” voor trekvogels te maken. Er was toen geen boom te bekennen, slechts stronken, waaraan de netten bevestigd werden. Nu, dertig jaren later, zijn de hellingen dicht begroeid met de sterke zeedennen, die hij er geplant heeft. Gedurende al dien tijd is het een rustplaats voor trekvogels geweest. In 1923 werd de praktijk van het blindmaken der vogels tegelijk met het gebruik van vallen wettelijk verboden. De oude vesting is niet door restauraties bedorven, doch met zorg en smaak voor verder verval behoed. De muren zijn hersteld en in één der torens is een klein appartement ingericht voor het gebruik van den eigenaar. Het vormt nu een geheel met San Michele, vanwaar men, stijgend langs terrassen en helling, den burcht bereikt. De tegenstelling der fraai aangelegde en dichtbegroeide terrastuinen van San Michele en de wilde schoonheid van den berg erboven is treffend. Het panorama wordt steeds wijder, totdat het, boven van de oude vestingmuren gezien, haast een cirkelvormigen horizon omvat. Hierboven heerschen ongestoorde rust en vrede, nog meer geaccentueerd door het

DE KLOKKETOREN DER KLEINE KAPEL IN DEN BURCHT BARBAROSSA

ruischen van den wind in de boomen. De naburige eilanden Ischia, Ponza en Ventotene, de rookende Vesuvius, Napels, Sorrento, de Golf van Salerno in de verte en Capri op den voorgrond vertoonen zich aan den toeschouwer en rechts strekt zich de open zee uit. Binnen de burchtmuren is een tuintje aangelegd vol welriekende kruiden: rozemarijn, thijm, lavendel en aan één kant is een kapel, waarvan de slanke klokketoren zich afteekent tegen een groep cypressen. Stil en onbewoond heeft het geheel iets droomerigs. (Slot volgt)

OVER VRUCHTBOOMEN IN DEN SIERTUIN

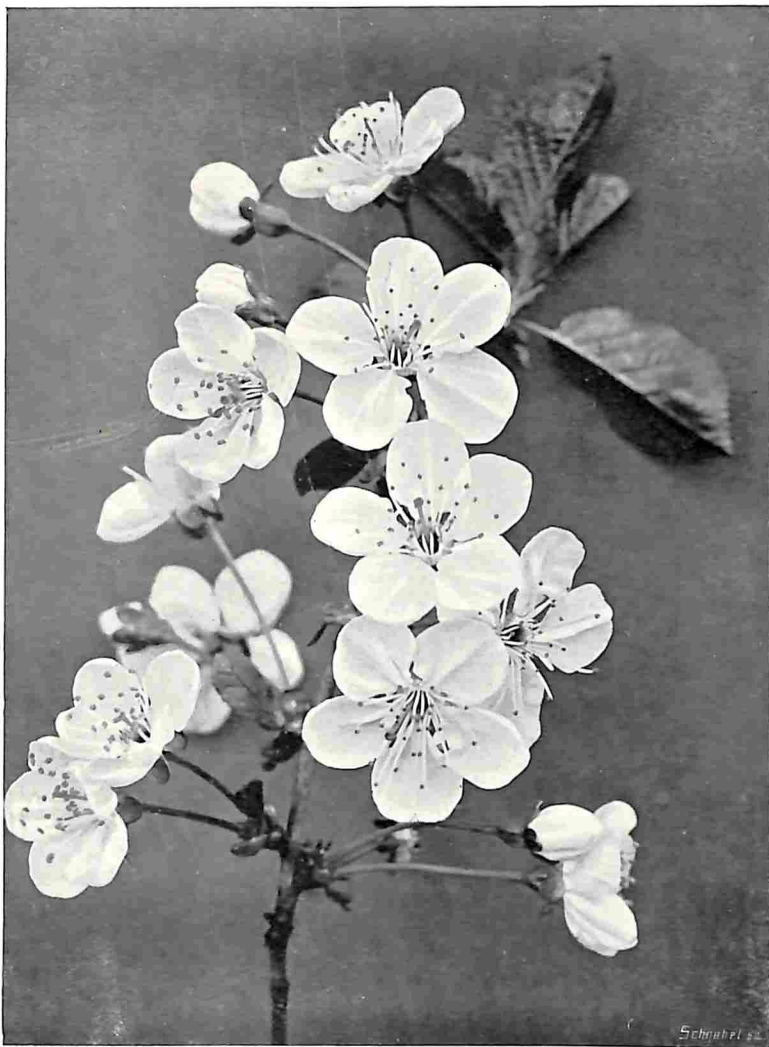
DOOR P. J. SCHENK — KERSEN, MORELLEN, PRUIMEN, ABRIKOZEN

Komt nu uit huizen en straten en stegen,
Komt nu, die woont in de donkere stad;
Buiten, daar stroomt u de lentelucht tegen,
Buiten, daar bloeit het en geurt ieder pad.
Duizenden knoppen staan zich te ontplooiën,
Kersen en peren, ze zijn één boeket.
'n Vorst'lijke bruid kan niet mooier zich tooien,
Dan onze Betuw' in bloesem gezet.

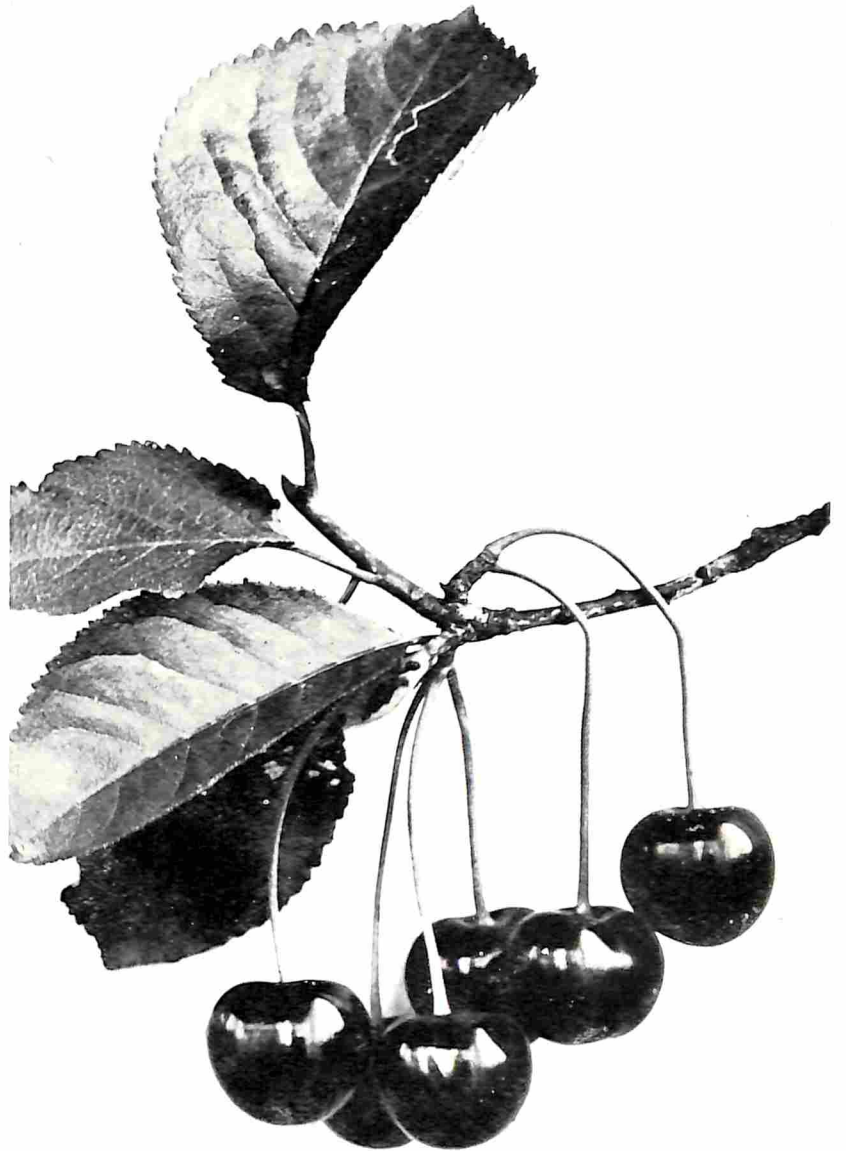
Komt nu naar buiten naar 't wondere bloeien,
Sproke in waarheid, 't is den hemel verwant,
't Is er een weelde, die 't harte doet gloeien,
Schooner er rijker is nergens een land.

(Willem van Lanxmeer: „De bloeiende Betuwe”).

WAAROM, zoo vraag ik mij menigmaal af, tracht men dan niet meer dergelijke bloesemweelde in den eigen tuin te halen door het aanplanten van vruchtboomen in plaats van, altijd weer de oude paden volgend, sierboomen er te zetten? Waarschijnlijk, omdat er niet dikwijls genoeg op is gewezen dat de vruchtboomen, met zorg gekozen, ten deele even goed geschikt zijn om in den siertuin een plaats te vinden. In de beide vorige artikelen heb ik het een en ander verteld van de appels en peren. Thans zullen we kennis maken met de kersen, de pruimen en de abrikozen, waarvan enkele afbeeldingen naar onopgesmukte foto's wel in staat zijn in dezen tijd van het jaar de herinnering aan aanschouwde bloesemweelde wakker te roepen. Ik laat die beelden voor zichzelf spreken, om het

MORELLEN-BLOESEM

RIJPE MORELLEN

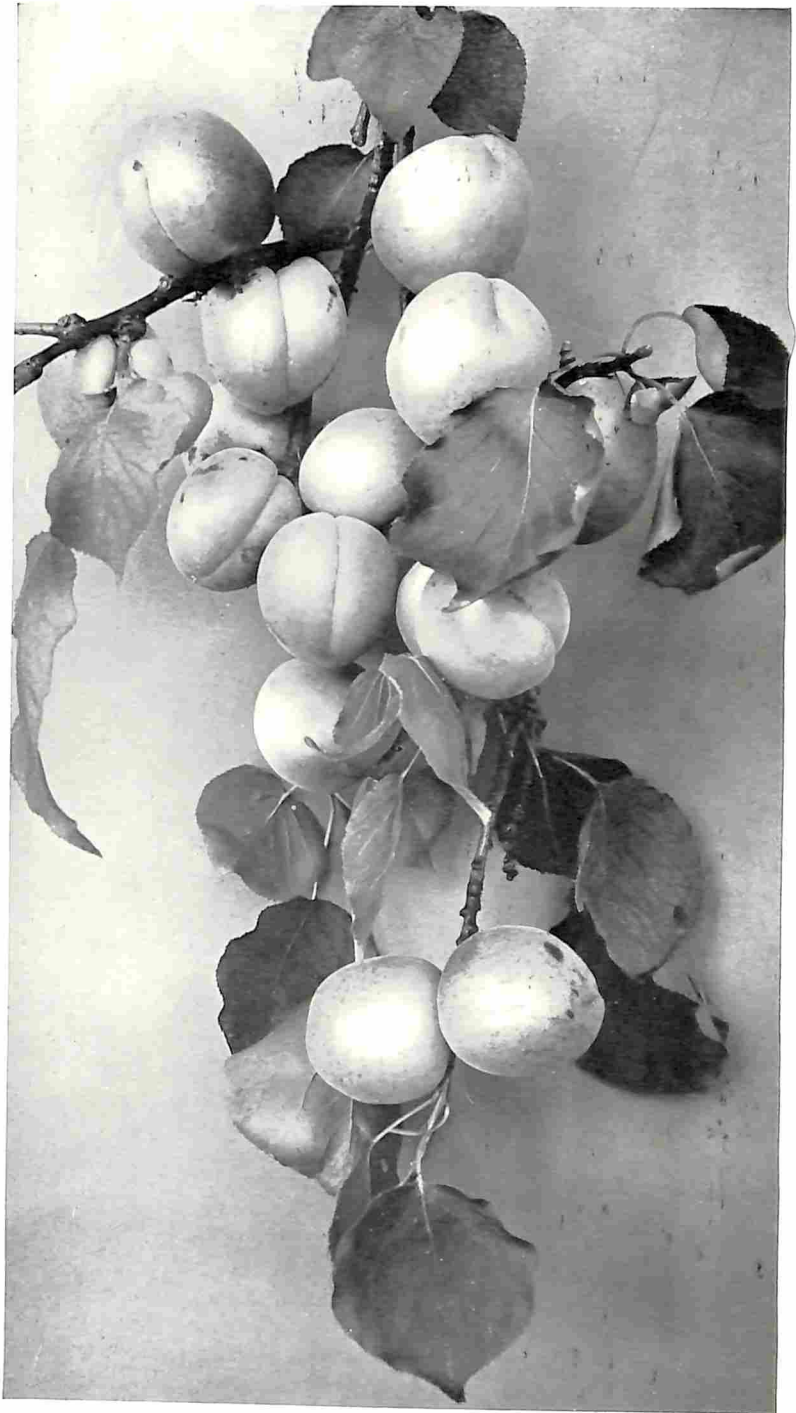
het dicht van Willem van Lanxmeer tot een visioenaire werkelijkheid te tooveren. Hoe komen wij aan den kerseboom, die immers niet inheemsch is? Wij danken hem aan den Romeinschen veldheer, die als fijnproever groter bekendheid geniet, Lucullus. In het jaar 74 voor onze tijdrekening overwon hij koning Mithridates van Pontus in Azië, verwoestte de stad Cerasus, die aan de Zwarte Zee lag, en bracht den daar groeienden kerseboom mee naar Rome. In korten tijd, n. l. voor toenmalige omstandigheden, vond de boom zijn weg uit Italië naar verschillende andere landen, waar talrijke afwijkingen ontstonden, die ten deele in cultuur werden genomen en aldus behouden bleven. Dat dergelijke afwijkingen ook thans nog en voortdurend ontstaan, kan men spoedig constateeren, als men in het voorjaar eenige malen Meikersen koopt. Terecht schrijft daarom een kweker in zijn prijscourant, dat men onder de Meikersen vele minder goede, afwijkende variaties vindt. Men prente zich dit in het geheugen, voor het geval men een kers wil aanplanten. Wie dit voornemens mocht zijn, doet inderdaad goed een Meikers te kiezen. Deze hybridekers stelt namelijk minder hoge eischen dan de zoete kers in zijn verschillende variëteiten en „doet het” ook op de lichtere, lage kleigronden, op minder kalkrijken grond en zelfs op zandgrond. En bovendien is de Meikers zelffertil, zet dus vruchten na bestuiving met eigen stuifmeel, wat van nagenoeg niet één zoeten kers kan worden gezegd, zoodat men van deze méér dan een boom in verschillende, gelijktijdig bloeiende en elkander bevruchtende variëteiten moet aanplanten. Overigens draagt de Meikers vroeg, regelmatig en overvloedig, waaruit volgt, dat de boom ook rijk bloeit en een ware sierboom kan zijn. Dat verschillende vogels dol zijn op kersen, is bekend. Men moet er dus op rekenen, dat men den oogst niet alleen binnen haalt, maar ongevraagde helpers krijgt, die men hun gang moet laten gaan of verjagen. Misschien denken zij dan wel, dat het met groote heeren kwaad kersen eten is. Zij geven dan aan het spreekwoord een betere uitlegging dan wij meestal doen, als we er achter voegen of denken: „want zij

EEN KERSENTAK IN VOLLEN BLOEI

gooien met de steenen". Dit hebben zij er bij gemaakt, die met het ontstaan van het spreekwoord onbekend waren. Naar verluidt, stamt het uit de 13e eeuw, toen bisschop Wittigo I den markgraaf Friedrich von Meissen door middel van vergiftigde kersen uit den weg ruimde. ☼ Dat de kerseboom reeds zeer lang bekend is, blijkt overigens uit onderscheidene andere feiten. Zoo wordt de kerseboom in de demonologie meermalen vermeld; dikwijls kiest de duivel woonstee in kerseboomen, die oud worden en geen vruchten meer opbrengen, hetgeen dan aan den invloed van den Booze werd toegeschreven. ☼ Natuurlijk vindt men in de spreekwoorden den kerseboom of zijn vruchten eveneens gebruikt. In het Zansch zegt iemand, die met een ander een appeltje te schillen heeft: „Ik moet met hem an de kersen". Als men in Brabant „iemand kersen geeft", dan kan men er op rekenen, dat hem duchtig de waarheid wordt verteld. In de Tielerwaard stuurt men iemand, dien men voor niets (voor gek) wil laten loopen, om een kersenschaar. Oorspronkelijk was dit een dakschaar, die weinig bekend is en gewoonlijk nergens aanwezig, want het zijn de rietdekkers, die er gebruik van maken. Dat in een streek, waar veel kerseboomen worden gevonden, die dakschaar tot een kersenschaar werd, die echter niet bestaat, is begrijpelijk. ☼ Het zal den lezer zijn opgevallen, dat ik schreef over zoete en hybridekersen. Men onderscheidt n. l. deze en de zure kersen, die in de wandeling zure morel of eenvoudig morel worden genoemd. Er zijn evenwel ook zoete morellen, die in Nederland nauwelijks bekend genoemd mogen worden. In België zag ik meermalen prachtige halfstammen van dezen kers, die laat in den tijd zijn groote, goed smakende vruchten doet rijpen. ☼ Morellen worden in ons land nagenoeg uitsluitend als leiboomen aan muren op een voor perziken e. d. te ongunstige windrichting geplant. Zij kunnen zelfs daar voldoende zich ontwikkelen en vruchten dragen. Ook ten opzichte van den grond stelt de morel lang niet die eischen als de kers, want hij groeit zelfs op lagen grond met vrij hoogen waterstand, ja, hij neemt nog genoeg met laag-

veengrond, hoewel hij op lichter en warmen grond beter en gezonder gedijt. Zoo bestond vroeger jaren in Aalsmeer een voor toen belangrijke teelt van morellen, die echter tengevolge van een zwamziekte verminderde en tenslotte hierdoor en door verandering van de culturen geheel verdween. ☼ De zure morel is zelffertil, maar toch komt het voor, zelfs veelvuldig in sommige jaren, dat men de vruchten half volgroeid ziet geelachtig worden en afvallen. Onderzoekt men deze vruchtjes, dan blijkt er in de steenen geen pit aanwezig te zijn, maar alleen het bruin geworden zaadvlies, waarin de pit zou moeten zitten. Er heeft dus geen bevruchting plaats gehad en, aangezien de boom zelffertil is, waarschijnlijk te weinig bezoek van insecten om voldoende stuifmeel over te brengen. Gebrek aan bestuiving is dan de oorzaak, die wij kunnen opheffen, door zelf tijdens den bloei met een pluimeutje omstreeks het middaguur op enkele dagen het werk van de bijtjes over te nemen. ☼ Hoe fraai een bloeiende morel tegen een muur kan zijn, zagen we in een afbeelding bij het vorige artikel. Waarom plant men dezen boom niet meer aan, te meer, waar hij met een zoo ongunstige standplaats genoeg neemt? ☼ Pruimen stellen, wat standplaats en grondsoort betreft, hogere eischen. Zij groeien goed op leem- en lichte kleigronden en gedijen ook voldoende op humusrijken zandgrond. De bovengrond moet vochthoudend zijn en de standplaats moet voldoende beschut zijn tegen koude winden, slechts een enkele variëteit heeft hiervan minder hinder en draagt nog. Op droge gronden lijdt de pruim aan gelijke ziekten als de zoete kers, zoodat men daar liever niet moet beginnen met aanplanting. ☼ Ook bij de pruimen moe-

ABRIKOZEN

ten we nauwkeurig acht geven op de zelfsteriliteit, die het noodzakelijk maakt bepaalde variëteiten bijeen te planten, om van de vereischte kruisbestuiving verzekerd te zijn. De liefhebber, die slechts een enkele of wellicht twee pruimen aanplant, doet verstandig deze te kiezen uit de zelffertiële variëteiten. Als zoodanig worden genoemd: Victoria, Eldensche Blauwe (matig), Witte Eierpruim (vermoedelijk), Washington (vermoedelijk), Grootte Enkele Boerenwitte (vermoedelijk), Belle de Louvain (vermoedelijk). Omtrent de stellig zelfsteriele variëteiten laten de desbetreffende onderzoekingen voor Nederland ons nog in den steek. Volgens Engelse onderzoekingen zijn, behalve Victoria, zelffertiël: Reine Claude Violette, Mirabelle en Reine Claude de Bavay. Het lijkt mij onder deze omstandigheid het best gegadigden voor pruimen aan te raden hun leverancier te vragen naar een variëteit, die naar zijn ervaring altijd en overal rijkelijk draagt. Hij zal echter, als hij veilig wil uitgaan, wel aanraden verschillende variëteiten aan te planten. Men kan pruimen aanplanten in verschillende vormen, dus als hoog- of halfstam, als struik of als leiboom. Er is dus keuze genoeg, die bepaald moet worden naar de standplaats, welke men ter beschikking kan stellen. Waar men een goed plekje heeft, verzuime men niet een paar pruimen te zetten, want de bloei is zeer mooi en de vruchten smaken uitstekend! Wat het bestrijden van parasieten betreft, zijn de pruimen zeker niet lastiger dan de appels en peren. De pruime-zaagwesp kan weliswaar hier en daar oorzaak worden van nagenoeg geheel verlies van de vruchtjes, maar men staat hiertegenover toch niet heelemaal machteloos, want door bespuitingen tijdens en direct na den bloei zijn zeer gunstige resultaten bereikt. Dit geldt voor Pyrethrum-extract en voor nicotine. De pruimen hebben niet dikwijls aanleiding gegeven om er in spreekwoorden gebruik van te maken. Het gedicht dat van Alphen maakte: „Aan een boom, zoo vol geladen, mist men vijf, zes pruimpjes niet”, is voldoende bekend. Van iemand, die in verlegenheid zit, zegt men wel eens, dat hij in de pruimen is of zit, maar het is niet bekend, waaraan deze uitdrukking haar ontstaan te danken heeft. De Duitse dichter, die een eeuw geleden de hierna volgende regels schreef, koos de pruim wel alleen wegens het rijm. Ziehier, wat hij verkondde:

Die Welt, darin wir Menschen sind,
Gleicht einem ungeheuern Baume,
Darauf bist du, mein liebes Kind,
Unstreitig die unreife Pflaume.

De abrikoos heeft het klaarblijkelijk nimmer zoo ver kunnen brengen, dat hij als boom of vrucht voldoende aandacht heeft getrokken. In de culturen verdwijnt hij steeds meer, want zelden vindt hij alle omstandigheden bijeen, die voor zijn goed gedijen en vrucht dragen van noode zijn. Dit is wel zeer jammer, want de vrucht is ontegenzeggelijk zeer smakelijk en, men bezie de afbeelding, ongetwijfeld appetijtelijk. De boom verlangt een voedzamen, diep losgemaakten grond, zonder veel kalk, waarin hij een uitzondering maakt op den regel der steenvruchtboomen, en een warme, beschutte standplaats. Op natte, aan voedsel arme gronden zal de abrikoos het niet doen. Tengevolge van den vroegen bloei is in menig

voorjaar de kans groot, dat de bloemen door een nachtvorst bevrozen, waartegen men dus zoo noodig maatregelen moet treffen door te dekken. Het is niet noodig meer dan één abrikoos te planten, als men het, niettegenstaande de bezwaren, eens met dezen boom wil probeeren, want de verschillende variëteiten worden zelffertiël genoemd. Men kieze dan een leiboom, die tegen een warmen muur een plekje kan vinden.

DE KLEINE PLEVIER

NIEUWE AANWINST VAN DEN ZELDZAMEN BROEDVOGEL BIJ AMSTERDAM

DOOR JOS. RUTING

WE hebben wel geruchten gehoord over de plevieren van plan West en plan Zuid, maar wat hoop je te vinden op een bouwterrein waar ze Zandvoortje spelen en voetballen? Het oude plevierengebied over het IJ verliezen we waarschijnlijk met enkele jaren en daardoor zou het broeden van dezen vogel bij onze stad mogelijk reeds tot het verleden behooren. Deze plek toch hebben wij reeds als zeer uitzonderlijk te beschouwen. De kleine plevier immers werd door het geheele land schaars aangetroffen bij eenzame vennen en op de uiterwaarden van onze groote rivieren. Niettemin, wij gaan op de geruchten naar het zandland. Het terrein lijkt niet ongeschikt. In Zuidelijke richting zie ik gierzwaluwen en daarachter vliegt iets anders. Is het zoeven toch geen verbeelding geweest, toen ik een ijlen triller uit deze verte vernam? Het vliegt pijlsnel nader, grillig zwenkend. Nu staat het figuurtje in den kijker op een blinkend blauwen achtergrond, dan schieten de roode gevels aan de zonnige kade er achterlangs. Tegen een bult gelegen, spieden we met de prisma tusschen de dunne zegge over een wijd land, dat nu een smalle strook gelijkt. Ginds staat de plevier op een aangestoven richel in het veld, om spoedig te gaan zitten. Eerst met gerekten hals en opgezette borstveeren, later ineengedoken. Ongetwijfeld zit ze op de eieren. Zorgvuldig het punt in het oog houden, is geboden, want het is ongelooflijk hoe de geheele nestbuurt onkenbaar wordt na het vertrek van den vogel. Eer we bij het legsel zijn, staat ze op en loopt met hoogen rug voor ons uit. Vier eitjes van de kleine plevier liggen daar, even kouder van kleur dan het zand, rijk geteekend met blauw en bruin, temidden van blauwe schelpen in honderd schakeeringen. Nauwelijks hebben we de camera ingesteld of de plevier keert naar het legsel terug. Een kleine, slanke vogel met veel wit. De oranje kring om de oogen is goed zichtbaar. Ze vertrouwt het toestel nog niet. Knikkend door de hooge beentjes, staat ze er bij of sluipt gebogen door uitgewaaide schelppaadjes in het zand. Ze jaagt een nieuwsgierige kuifleeuwerik op en volgt een brutalen scholtekster die hier verdwaalde, vóór ze weer om de eieren draait. Als ze een eind van het nest een kuiltje draait en daar blijft zitten, komt het mannetje in zweefvlucht over de camera. Zijn zuivere plevierentriller is overluid. Een paar maal zag ik hem op de eieren, maar thans trekt het wijfje zijn aandacht. Met een snavelstoot drijft hij haar op. Zacht klagend fluit ze

Foto Rutting

EEN LEGSEL VAN DEN KLEINEN PLEVIER OP STEENGRUIS

Foto Rutting

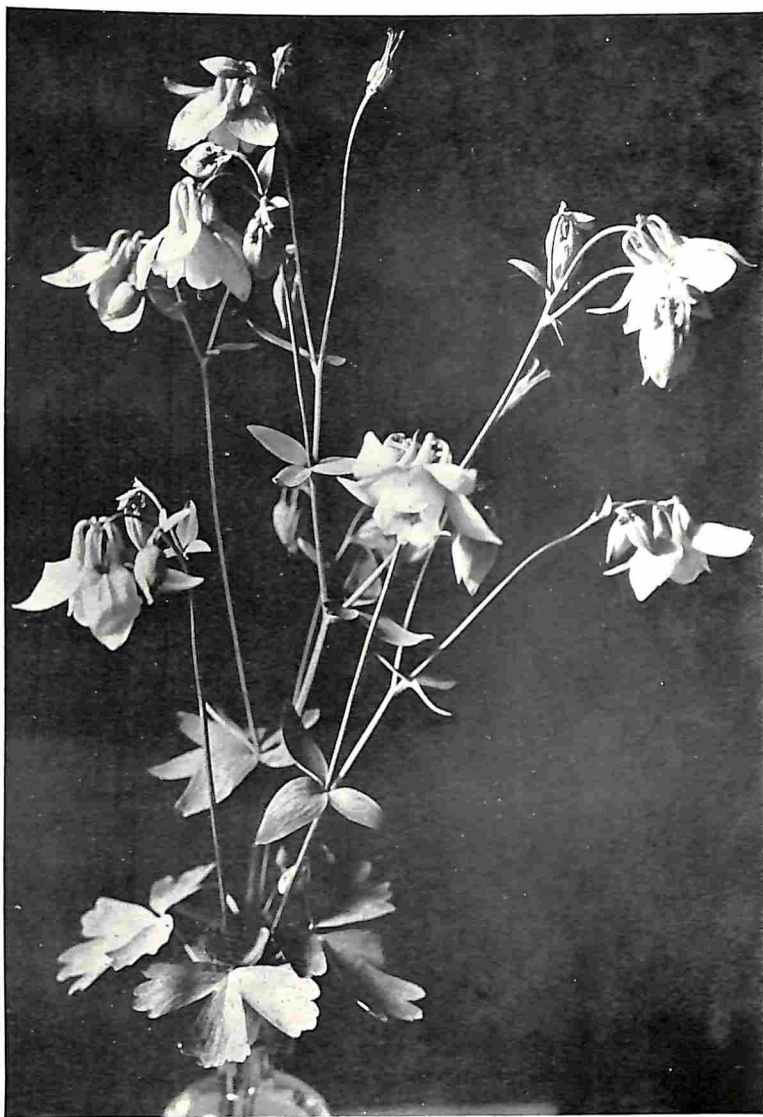
HET MANNETJE VAN DEN KLEINEN PLEVIER BESCHERMT DE EIEN TEGEN DE HEETE JULIZON

op en loopt met hoogen rug voor ons uit. Vier eitjes van de kleine plevier liggen daar, even kouder van kleur dan het zand, rijk geteekend met blauw en bruin, temidden van blauwe schelpen in honderd schakeeringen. Nauwelijks hebben we de camera ingesteld of de plevier keert naar het legsel terug. Een kleine, slanke vogel met veel wit. De oranje kring om de oogen is goed zichtbaar. Ze vertrouwt het toestel nog niet. Knikkend door de hooge beentjes, staat ze er bij of sluipt gebogen door uitgewaaide schelppaadjes in het zand. Ze jaagt een nieuwsgierige kuifleeuwerik op en volgt een brutalen scholtekster die hier verdwaalde, vóór ze weer om de eieren draait. Als ze een eind van het nest een kuiltje draait en daar blijft zitten, komt het mannetje in zweefvlucht over de camera. Zijn zuivere plevierentriller is overluid. Een paar maal zag ik hem op de eieren, maar thans trekt het wijfje zijn aandacht. Met een snavelstoot drijft hij haar op. Zacht klagend fluit ze

en loopt langzaam met trillende vleugels, den staart gewaaierd naar de eieren. Als ze bemerkt dat hij zich verwijdert, volgt ze en laat zich opnieuw opdrijven. Samen komen ze vlakbij, snavel aan snavel als wordt er een opgebracht, tot een worsteling ontstaat en de vogels plotseling opstuiven. Het gaat in dolle vlucht met roekeloze duikelingen door de lucht. Ze schreien het uit: Pruiet . . . tijuw dijuw tû . . . tu . . . tu, nu-nu-nu . . . du, dju . . . dijuw. Kleiner worden de kringen, minder grillig het zwenken en zachter het klagen. Even later zit het wijfje op de eieren, den staart naar het toestel. Den aanblik van die onbegrijpelijke machine kan ze niet verdragen. Toch wordt ze spoedig door den wind genoodzaakt van houding te veranderen, daar de slippen der korte slagpennen opwaaien en eindelijk fladderen als jaspanden. Om de camera toch niet tegemoet te loopen, gaat ze langzaam achteruit stappend naar de eieren en zet zich voorzichtig, terzijde kijkend, te broeden. Langzamerhand leerde de ervaring haar dat de camera ongevaarlijk was en bij mijn laatste bezoek zat ze op een halven meter afstands rustig te broeden. Eens kwam ik op het land terwijl een stortbui dreigde. De vier eitjes lagen verlaten, maar droog, op het vochtige zand. Toen de eerste druppels vielen, kwam de vogel met bliksemsnelheid thuis. Ze streek op een afstand van ongeveer vijftig meter neer en legde dit stuk in twee rechte lijnen tot bij het nest met verbijsterende vlugheid af. Even zag ze rond en ging toen snel, maar voorzichtig, op de eieren zitten. Vlak daarop ruischte de regen neer, zóó dicht, dat het vogeltje op het zand vlakbij nog maar vaag zichtbaar was. Elke grauwe plek op den kalen grond gelijkt het vogelmoedertje dat haar legsel redt. Daaromheen gaan honderden voetsporen door het land de eieren voorbij. Menigeen kijkt er naar. Zeer weinigen zien het en dit is — helaas — hoopgevend. Twee en twintig dagen mochten we dit vogelgezin gade slaan. We zagen het vrouwtje broeden tijdens een storm die over de vlakte gierde en de wakkere vogel hield, door zandwolken gebombardeerd, neergedrukt,

tot het uiterste stand. We zagen haar hijgend op het gloeiende zand in de heetste Julidagen de eieren beschermen. Den een en twintigsten Juni waren de schalen vroeg in den morgen aangepikt en zou de energie der plevieren beloond worden. Denzelfden dag heeft iemand ze meegenomen . . . Om Amsterdam's Centrum liggen de plan-

nen met hun nieuwen aanbouw. Daarom ligt het zand van het toekomstige bouwterrein. Telkens komen er weer groote oppervlakten bij en verrijzen de rose muren der nieuwe woningen. Maar ook het zand schrijdt voort over de groene weiden en waarom zouden de plevieren dan niet voortgaan met bij onze stad te broeden? Werkelijk, we mogen nog hopen op nieuwe aanwinst van den zeldzamen broedvogel bij Amsterdam.

DE OUDERWETSCH E AKELEI

even mooi als vele van onze dure kasbloemen. Dat velen haar evenzeer bewonderen als

Foto d'Otweera

AKELEI-HYBRIDEN MET LANGE SPOREN

werk „De Vegetabilibus”. Natuurlijk is er heel wat aan de oorspronkelijke soorten verbeterd, en 't zijn dan ook meest hybriden die men thans kweekt.

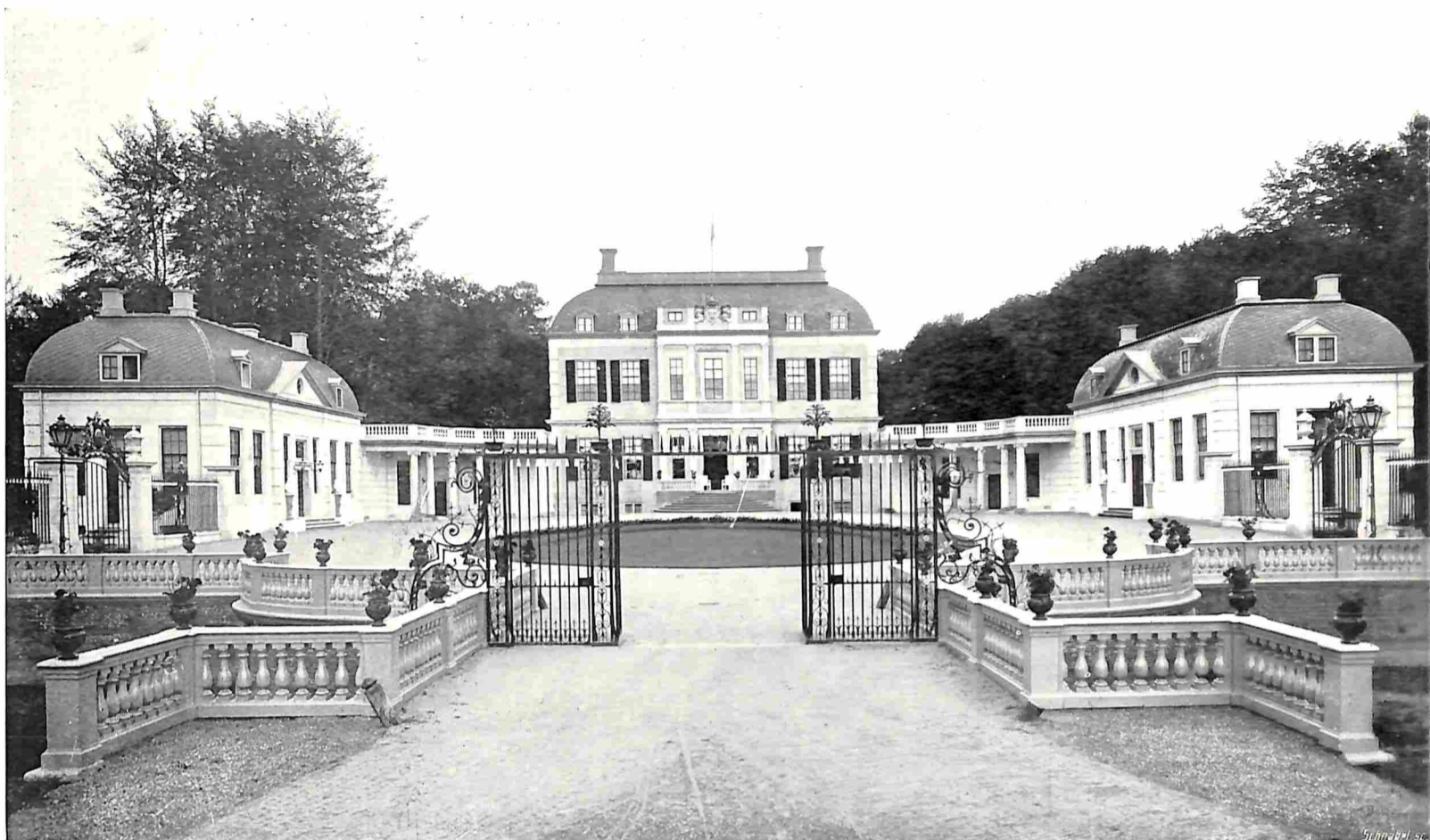
Aquilegia's

DOOR G. KROMDIJK

DE Aquilegia's, beter bekend onder den naam van Akeleien, mogen we ongetwijfeld tot de fraaiste vaste planten rekenen. Hoe elegant van vorm en fijn van tint zijn de grillig gevormde bloemen, die aan ranke, hoog opschietende, eenigszins gekleurde stengels zijn gezeten. Met het grijs-groene blad is de plant mooi, ja we vinden ze moeilijk te kweken en soms

wijzelf merken we wel op, als we zoo hier en daar eens in den liefhebberstuin rondkijken. Tien tegen een, dat we er een hoekje Akeleien vinden. Deze vereering is niet van de laatste jaren, integendeel, reeds eeuwen her kwamen de Akeleien in de tuinen voor, en 't pleit des te meer voor haar, dat ze zich steeds hebben weten te handhaven. Reeds ten tijde der Batavieren was men bekend met de Akelei, die toen den schoonen naam van Elfenhandschoen droeg, terwijl ze in de elfde eeuw werd beschreven door Albertus Magnus in zijn

er soorten verbeterd, die men thans kweekt.

DE SCHOONHEID VAN DEN ACHTERHOEK. VOORZIJDEN VAN KASTEEL DE VOORST ONDER GORSSEL

En welk een hybriden! In alle mogelijke kleuren treft men ze aan, groot- en kleinbloemig, enkel en dubbel, met rechte en gekromde, met lange en korte sporen, hoog en laag groeiende, en zoo zouden we door kunnen gaan, en u nog kunnen noemen de vroeg en de laatbloeiende. Bestelt u echter liever een paar soorten, en u zult volgend voorjaar uzelf kunnen overtuigen en zelf van haar schoonheid genieten. Op een der afbeeldingen zien we een van de nieuwste hybriden, op de andere een der oudere soorten, die men echter op 't platte land nog veelvuldig aantreft. Duidelijk spreekt hier echter de groote vooruitgang wat vorm der bloem betreft. De Akeleien behooren tot de familie der Ranunculaceae en zijn voor 't meerendeel uit Amerika afkomstig, terwijl ook enkele soorten in Siberië voorkomen.

Deze laatste zijn de laag groeiende soorten, zooals *A. sibirica* en *A. alpina*, die zich door hun gedrongen groei, buitengewoon voor rotsbeplantingen leenen. De andere, ongeveer 60 cm. hoog groeiende soorten, vooral de hybriden van *A. courulea*, leenen zich bijzonder voor borderbeplanting; een groepje van 10 tot 15 planten geeft al een schitterend effect. Doch ook voor perkbeplanting zijn ze heel goed te gebruiken en vooral als men ze in gemengde kleuren gebruikt, doen de zachte tinten het heel goed bij elkaar. Een voordeel is, dat de Akeleien nu juist geen volle zon behoeven te hebben. Op plaatsen waar andere planten niet groeien, doen ze het nog heel goed, al geven ze de voorkeur aan een zonnig plekje. Ze groeien op elken niet te lichten grond, terwijl ze gaarne een goede bemesting hebben. Ze zijn volkomen winterhard; plant

Foto C. J. Steenberg

DE GOLVENDE VELDEN EN BOSSCHEN BIJ AMPSEN

men ze echter in 't hartje van den winter, dan is het beter om ze met een dun laagje turfmoel af te dekken. Daar de pollen 's winters wel eens opvriezen, kijken we ze in het voorjaar na, en drukken ze een weinig naar beneden, terwijl men den grond er omheen stevig aandrukt, wat de kans op uitdrogen vermindert. In 't vroege voorjaar beginnen ze reeds tijdig uit te loopen, in Mei verschijnen de eerste bloemen, de hoofdbloei valt evenwel in de maanden Juni en Juli. Verwijdert men tijdig de uitgebloeide bloemstengels, dan kunnen ze in Augustus nogmaals bloeien. Door haar mooien vorm en fijne kleur zijn de bloemen buitengewoon geschikt voor vaaswerk, vooral als men ze in fijn glas zet. De vermeerdering geschiedt door zaaien en door scheuren, beide manieren kunnen met succes, ook door den liefhebber, worden toegepast. De vermeerdering door scheuren gaat niet zoo bijzonder vlug, daar ze een knoestvormig wortelgestel hebben, waar soms weinig aan valt te scheuren. Men past dit dan ook alleen toe indien men in het bezit is van een bijzonder

mooi soort, waarvan men er gaarne meer heeft. De beste tijd om ze te scheuren en te planten valt in het najaar. De vermeerdering door zaaien gaat heel wat vlugger, men is althans gauwer in het bezit van een groot aantal. Men kan ze in Maart-April onder glas of in de kamer in een kistje met een glasruit zaaien, in 't voorjaar worden ze dan uitgeplant, het daarop volgend voorjaar bloeien ze reeds heel mooi. Het zaaien van Akeleien is een aardig werkje, daar men onder de zaailingen alle mogelijke verrassende tinten kan aantreffen; het zaad is dus niet soortecht. Men kan ze ook direct na het rijpen der zaden in Juli-Aug. buiten uitzaaien, ze hebben dan een jaar langer werk om tot bloeibare planten uit te groeien. Het zaad, dat in overvloed aan de plant komt, ontkiemt zeer langzaam, zoodat 't beter is om ze in het voorjaar onder glas te zaaien.

De schoonheid van den Achterhoek

(Slot van bladz. 525)

IN 1490 werd door de steden Deventer en Zutphen een strafexpeditie uitgerust, die ten doel had de heeren van Wisch tot rede te brengen. Een deel dier expeditie richtte zich naar het huis Wisch (bij Terborg), de andere afdeeling had tot taak den Wildenborch te vermeesteren. De belegeraars stietsen echter het hoofd voor de geduchte burchten en de Deventerschen wisten niets beters te doen dan al het hooggaande geboomte rondom den Wildenborch om te houwen; voorzeker een bewijs, hoe woedend zij waren over hunne onmacht. Hertog Karel van Gelre weet dan in 't begin van de 16e eeuw den opstandigen heer van den Wildenborch te bedwingen, maar erg gerust op die onderwerping was de hertog niet en daarom stelde hij alle pogingen in het werk de versterkingen van het kasteel te doen slechten, wat maar ten deele lukte. De heeren van Wisch zetelden tot 1547 op den Wildenborch, waarna het geslacht van Limburg Stirum als eigenaar en bewoner voorkomt. In den herfst van 't jaar 1665 wordt de burcht bezet door den bisschop van Munster en het is ook in dezen tijd, dat de Wildenborch al meer van zijn sterkte en strategische waarde begint te verliezen. Intusschen, het kasteel heeft genoeg oorlogen en twisten meege maakt. 't Was in 1772 dat de Wildenborch aangekocht werd door den heer D.H. Staring, die het huis slechts een jaar mocht bewonen. Zijn zoon Mr. A. C. W. Staring vestigde er zich in 1791 en in hem begroeten wij den dichter, die in zijn werk zoo dikwijls werd geïnspireerd door de pracht der omringende natuur, als mede door typische voorvallen of merkwaardigheden uit de omgeving. Buiten zijn dikwijls geestige poëzie schonk Staring de bewoners van het Berkelland ook zijn inzichten in een meer intensieven landbouw en een betere cultivering van den bodem, zoodat wij gevoeglijk kunnen beweren, dat deze heer van den Wildenborch velen tot zegen is geweest. Na Starings dood is de Wildenborch bewoond geweest door zijn kleinzoon Mr. J. I. Brants. In 1907 werd de bezitting verkaveld, boerde-

Foto C. J. Steenbergh

IN HET PARK VAN HET HUIS DEN WILDENBORCH BIJ VORDEN

rijen werden verkocht, het prachtige oude bosch werd door houtkoopers te gelde gemaakt en slechts het kasteel met de onmiddellijke omgeving bleef gespaard. Weinig rest er alzoo van de vroegere uitgestrekte heerlijkheid; de ronde, massieve uitbouw in het midden van den begroeienden gevel is eigenlijk nog het eenige dat herinnert aan vroegere kracht en sterkte. Al moeten wij hieraan toevoegen, dat de onmiddellijke omgeving met haar groote waterpartij en den weligen, jongen houtopstand een bekoring voor het oog is. Lang genoeg hebben wij thans in Lochems prachtige omgeving getoefd, wij gaan nu op weg naar het vriendelijke dorp Almen, door welks fraaie omgeving het tracé van het nieuwe Twente-Rijnkanaal loopt en dat stellig voorgoed uit zijn schilderachtig isolement zal worden verlost. Een zegen? Och, men moet zooiets aanvaarden, al kan men wel eens betreuren, dat zulke idyllische dorpjes uit hun rustigen dommel worden opgeschrikt. Ze lagen daar zoo vredig en intiem, zoo geheel buiten de jacht en de nervositeit van het huidige leven. Een vriendelijk kerkje, een handvol huizen en dan de uitgestrekte, bekoorlijke omgeving. In Almen's kerk bevindt zich een

KASTEEL DE HEEST BIJ LOCHEM

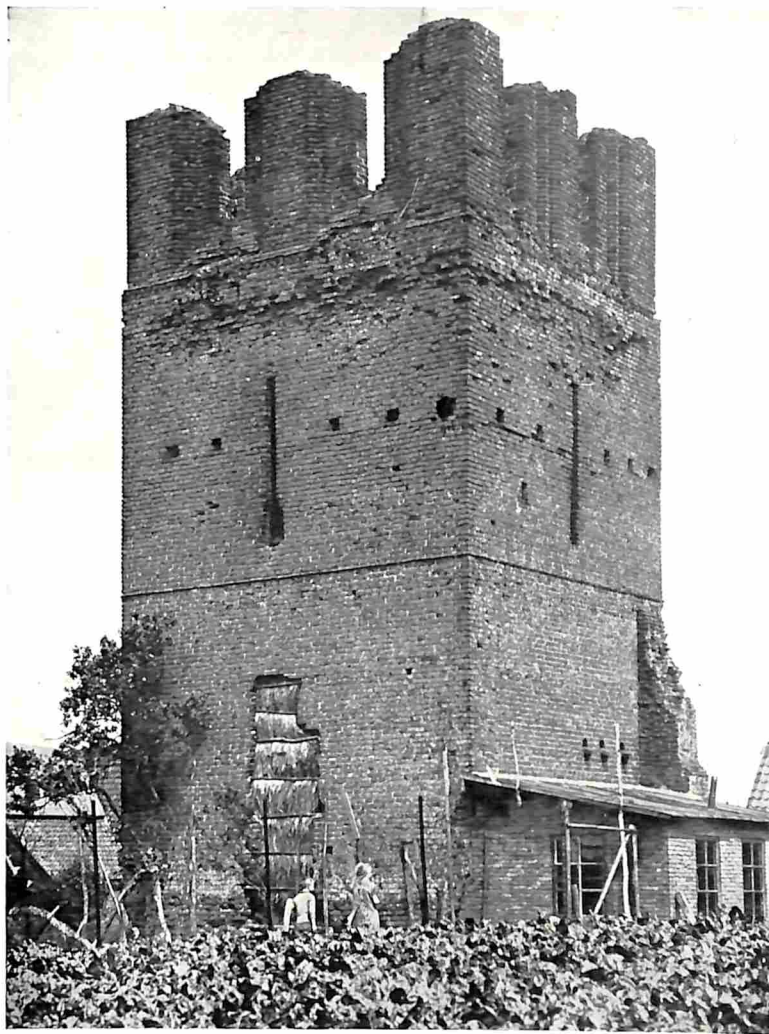
zeer oude doopvont, vermoedelijk dateerend uit de 11e eeuw. Het is merkwaardig, dat de dichter van den Wildenborch (Staring) nu ongeveer honderd jaren geleden de aandacht vestigde op dit doopvont. Hij wijdde er een kort artikel aan en illustreerde dat zelfs met enkele eenvoudige krabbels (Geldersche Volksalmanak 1835). Staring vertelt onder meer: „Gelijk de teekening aanwijst, bestaat dit overblijfsel uit vroeger tijden in eene, beneden vierkante en boven ronde, Doopvont. Dezelve is van zandsteen (zoogenoemde Benthemer) gemaakt. De hoofden aan de kleine kolommen zijn aan de achterzijde een menschen en een ramshoofd. Het beitelwerk is zeer ruw. Boven in den rand om het waterbekken ziet men sporen als van eenig ijzerwerk, op de vont gestaan en waarschijnlijk gediend hebbende, om het deksel op te ligten, of wel, om de gedaante van eene duif, den Heiligen Geest afbeeldende, gelijk men zulks wel plagt te doen, boven het doopwater te laten zitten of zweven. Ook zijn in den rand letters gegrift: vermoedelijk van dezelfde schendige hand, die mede het jaartal 1787 terzijde in den steen heeft gesneden. De vont is een Nederlandsche el hoog, en boven ruim tachtig duim over het kruis breed. Zij is thans tot hare vorige plaats wedergekeerd en staat nu waar aanvankelijk de Doopvonten gezet werden: niet binnen het ruim der kerk, maar op een zinnebeeldige wijs, aan den ingang. Zij bewijst zelve haren grijzen ouderdom.” Tot zover de dichter Staring over deze merkwaardige vondst uit den ouden tijd. Verder stroomafwaarts ligt aan den Berkel het fleurige dorp Warnsveld, waar de prachtige Voorsterallee naar het kasteel de Voorst leidt. Uiterlijk doet dit buiten aan „het Loo” denken, wat niet verwonderlijk is, wanneer men weet dat de ontwerper van beide Daniel Marot was, de bouwmeester van Willem III. Waar „de Voorst” in 1688 op last van den koningstadhouder ten behoeve van zijn vriend Arnold Joost van Keppel werd gebouwd, stond voordien reeds een sterke „ter Voirst”, die in de 14e eeuw genoemd wordt en waarop het geslacht ter Voirst of de Vorste woonde. Het oude goed komt door huwelijk in handen der Keppels, van welker familie verschillende leden begraven werden in de kerk te Warnsveld. De bovengenoemde Arnold Joost (die ook graaf van Albemarle was) kreeg dan o.m. het nieuwe kasteel als geschenk van stadhouder Willem III. De kosten van het lust-verblijf hadden meer dan 4 miljoen bedragen. De oorspronkelijk niet zeer uitgestrekte bezitting werd uitgebreid met de aangrenzende goederen „Het Velde” en „den Dam” en het op deze wijze verkregen geheel werd door de Staten van Gelderland verheven tot hooge heerlijkheid. „Het Velde” was ook een oud riddersgoed, in den jare 1326 eigendom van Henrick van Suderaes en later een bezit der Keppels, die het in 1745 verkochten aan baron van Dorth. „Het Velde” heeft onder zijn

bewoners een gevallen koning gehad en wel den avonturierfortuinzoeker Baron van Neuhof, die „koning” is geweest van Corsica. Na den dood van Arnoud Joost van Keppel bleef „de Voorst” nog tot 1759 bezit der Keppels, vervolgens vinden wij als eigenaar de graaf van Lijnden, de familie Bentinck en die van Neukirchen. In 1846 werd het Huis in publieke veiling gebracht en brak een ongelukstijd aan voor het kasteel. De prachtige vleugels met colonnades werden weggebroken en niet slechts het uitwendige maar ook het interieur werd zeer geschonden. Gelukkig kwam „de Voorst” spoedig in goede handen, anders ware er stellig nog meer vernield en gesloopt. In 1850 werd eigenaar de heer Stuyvesant Kiere, die evenals de volgende bezitters Jhr. van Nispen en de heer Völcker van Soelen met restauratie en herstel zich bezig hielden. De heer E. C. K. Völcker van Soelen draagt, hoewel het kasteel thans niet bewoond is, zorg, dat „de Voorst” zijn oude tradities bewaart en in alle opzichten een vorstelijken indruk maakt. Zooveel mogelijk werd het Huis in zijn ouden staat teruggebracht en kosten noch moeite werden ontzien om een waardig resultaat

DOOPVONT IN DE KERK TE ALMEN, VERMOEDELIJK UIT DE 11DE EEUW

te bereiken. De plaatsruimte maakt het ons voorts onmogelijk in bijzonderheden te treden over de prachtige interieurs en de fraai aangelegde tuinen; wij maken er dus enkel melding van. Thans de boorden van den Berkel vaarwel zeggend, zouden wij Noordwaarts kunnen gaan naar de mooie gemeente Gorsel, waar namen als „t Joppe”, „Het Hassink” en Huize Dorth een bekende klank hebben en U hun uitgezocht natuurschoon voor den geest tooveren, doch wij hebben in vorige bijdragen, toen we langs den Gelderschen IJsel zwierven, reeds gelegenheid gehad een en ander aan te stippen.¹⁾ Wij besluiten daarom Zuidwaarts onzen koers te richten en gaan met de fraaie bussen van de tramwegmaatschappij Zutfen-Emmerik naar het kasteel Baak, dat daar met zijn witte gevels prettig aandoet in het landschap. Het geboomte is weer als bij de meeste oude kasteelen indrukwekkend. Huize Baak bestond reeds in 1326, doch het werd in 't laatst der 17e eeuw geheel afgebroken en herbouwd. Wij gaan ditmaal niet verder dan Baak met de bussen der Zutfen-Emmeriklijn, aangezien zij ons zouden brengen naar plaatsen, waar wij in den aanvang onzer rondreis reeds toefden (Hummelo—Doetinchem—Zeddam—'s Heerenbergh en zoo Duitschland in).

TOREN DER VOORMALIGE BAAKSCHER KAPEL (15DE EEUW) BIJ HUIZE BAAK ONDER STEENDEREN

Echter mogen wij dezen rit door het veelszins afwisselende landschap van harte aanbevelen! Van Baak voert de weg ons binnendoor, over Wichmond, naar het kasteelendorp Vorden, waarbij wij tevens zijn aangeland in het diluviale middenstuk der Graafschap, waaraan we ons slotartikel hopen te wijden.

1) Zie nrs. 23 en 24 van den loopenden jaargang.

(Slot volgt)